

**15-16 APREL
2022**

**TOSHKENT
O‘ZBEKISTON**

**“GEOGRAFIK TADQIQOTLAR: INNOVATSION G‘OYALAR
VA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI”**

XALQARO ILMIY-AMALIY KONFERENSIYA

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIIY VA O‘RTA MAXSUS TA‘LIM
VAZIRLIGI
MIRZO ULUG‘BEK NOMIDAGI O‘ZBEKISTON MILLIY UNIVERSITETI**

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI FANLAR AKADEMIYASI
G.O. MAVLONOV NOMIDAGI SEYSMOLOGIYA INSTITUTI**

O‘ZBEKISTON GEOGRAFIYA JAMIYATI

**“TADQIQOT.UZ”
XALQARO ILMIIY JURNALLAR PORTALI**

**GEOGRAFIK TADQIQOTLAR:
INNOVATSION G‘OYALAR VA RIVOJLANISH
ISTIQBOLLARI**

**II
XALQARO ILMIIY-AMALIIY KONFERENSIYA
MATERIALLARI**

TO‘PLAMI

Toshkent - 2023

Geografik tadqiqotlar: innovatsion g'oyalar va rivojlanish istiqbollari:
II Xalqaro ilmiy-amaliy konferensiya materiallari to'plam (15–16-aprel, 2022-yil,
Toshkent). –Toshkent.: TADQIQOT.UZ, 2023. – 847 bet.

<http://doi.org/10.5281/zenodo.4751426>

To'plamda keltirilgan ilmiy tadqiqot ishlari natijalaridan tabiiy geografiya, atrof-muhitni muhofaza qilish va tabiiy resurslardan oqilona foydalanish, iqtisodiy va ijtimoiy geografiya, xorijiy mamlakatlar iqtisodiyoti va mamlakatshunoslik, tashqi iqtisodiy faoliyat, turizm, gidrologiya, gidrometeorologiya, geologiya, geodeziya, kartografiya hamda geoinformatika sohalaridagi mutaxassislar, ilmiy xodimlar, mustaqil izlanuvchilar, doktorantlar, magistratura va bakalavriat talabalari, umumiy o'rta ta'lim maktablari, o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi muassasalari o'qituvchilari hamda geografiya faniga qiziquvchilar foydalanishlari mumkin.

Tahrir kengashi:

g.f.d., professor Hikmatov F.H.
g.f.d., katta ilmiy xodim Rafiqov V.A.
g.f.n., dotsent Sharipov Sh.M.

Kengash a'zolari:

g.f.n., dotsent Tashtayeva S.K.
g.f.n., dotsent Shomurodova N.T.
PhD, dotsent Shomurodova Sh.G'.
PhD, dotsent Prenov Sh.M.
PhD, dotsent Raxmonov D.N.
PhD, dotsent Raxmonov K.R.
PhD, dotsent Umirzoqov G'.O'.

Mas'ul muharrir:

Ibragimov Sh.U.

©Mualliflar jamoasi

©tadqiqot.uz

<http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.7508944>

GEOGRAFIYA FANINI O‘QITISHDA O‘YIN TEXNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISH

Abdullayev Madiyar Daniyarovich

mustaqil izlanuvchi

Toshkent viloyati Chirchiq davlat pedagogika instituti

e-mail: uzgeograf22@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada geografiya fanini o‘qitishda o‘yin texnologiyalaridan foydalanish haqida so‘z yuritiladi.

Kalit so‘zlar: o‘yin turlari, “Geografik diktant”, “Filvord”, “Eng, Eng, Eng”.

USE OF GAME TECHNOLOGIES IN TEACHING GEOGRAPHY

Abdullayev Madiyar

Annotation: This article discusses the use of game technology in teaching geography.

Key words: game types, "Geographical dictation", "Filward", "Most, Most, Most".

Geografiya ta’limida o‘yinlardan yangi dars mavzusini o‘rganishda, uni mustahkamlashda, o‘tgan dars mavzusini qaytarishda hamda o‘quvchilarning bilim va malakalarini tekshirish hamda baholashda foydalaniladi.

Geografik o‘yinlar ham o‘ziga xos uslub bo‘lib, ular quyidagi sifatlar bilan ajralib turadi:

- sinfdagi hamma o‘quvchilar o‘yinga ishtirok etadilar;
- mashg‘ulotlarda erkin muhit yaratiladi;
- o‘yin paytida o‘rtaga qo‘yilgan asosiy muammo yoki vazifani hal qilishda hamma o‘quvchilar faol qatnashadilar.
- har bir o‘yin qoidasi oldindan aniqlanadi va o‘yin o‘tkazishda unga amal qilinadi.

Geografik o‘yinlarning turlari. Geografiya ta’limida foydalaniladigan o‘yinlar juda xilma-xil. Ularni mazmuni va foydalanish maqsadi bo‘yicha turlarga ajratiladi:

A) Maqsadlari bo‘yicha o‘yin turlari:

- 1) Informativ o‘yinlari.
- 2) Mashq o‘yinlari.
- 3) Mustahkamlash o‘yinlari.
- 4) Nazorat o‘yinlari.

O‘yinlarning yuqoridagi turlari darsning qaysi qismida va qanday maqsad uchun foydalanishga bog‘liqdir.

Informativ o'yinlarining asosiy maqsadi ta'lim mazmunini o'quvchilar tomonidan eslab qolishlariga yordam berishdir. Bu o'yinlardan yangi dars mavzusini o'rganishda foydalanadi.

Mashq o'yinlari o'quvchilarning malaka va ko'nikmalarini shakllantirish va takomillashtirishda muhim rol o'ynaydi.

Mustahkamlash o'yinlari utilgan mavzularni takrorlash, o'quvchilar olgan bilim va malakalarini mustahkamlashda qo'llaniladi. O'yinlardan foydalanish takrorlash darslarini qiziqarli bo'lishini ta'minlaydi.

Nazorat o'yinlari o'quvchilarning bilim va malakalarini hamda ko'nikmalarini tekshirish va baholashda foydalaniladi. Bu o'yinlar nazorat usullarini xilma-xil qilishga, qiziqarli shaklda o'quvchilarning bilim va malakalarini qisqa vaqt ichida tekshirish hamda baholashga imkon beradi.

Yuqoridagi o'yin turlari ayrim holda yoki birgalikda qo'llanilishi mumkin. Bu eng avvalo o'qituvchi tomonidan tanlangan maqsadga bog'liqdir.

B) Mazmuniga ko'ra o'yin turlari:

- 1) Savol-javob o'yinlari.
- 2) Stol ustiga o'tkaziladigan o'yinlar.
- 3) Vaziyatli o'yinlar.
- 4) Magnitli doska yordamida o'tkaziladigan o'yinlar.
- 5) Faraz qilish o'yinlari.
- 6) Test savollari yordamida o'tkaziladigan o'yinlar.

Savol-javob o'yinlarida o'yinlar o'quvchilar o'rtasida musobaqa tarzida o'tkaziladi. Bunda sinfni bir necha komandalarga bo'lish mumkin. O'yin og'zaki, yozma, konkurs, ishi tarzida o'tkaziladi. Savollar viktorinalar, topishmoqlar, jumboqlar yoki krossvord, chaynvord rebuslar tarzida bo'lishi mumkin.

Stol ustiga o'tkaziladigan o'yinlarda geografik loto, geografik domino, karta bo'laklari, kubiklar va boshqalar yordamida o'tkaziladi.

Vaziyatli yoki rolli o'yinlarni o'tkazishda o'quvchilar oldiga ma'lum vazifa yoki muammo qo'yiladi. Bu vazifa yoki muammoni hal qilishda o'quvchilar injenerlar, olimlar, menejerlar, davlat rahbarlari yoki xo'jalikning turli tarmoqlari xodimlari rolini bajarishib o'zaro munozara qiladilar.

Faraz qilish o'yinlarida o'quvchilar geografik karta bo'yicha «hayoliy sayohat»da bo'lishadi va unda «ko'rgan» narsa va hodisalarini tasvirlab berishadilar.

Magnitli doska yordamida o'tkaziladigan o'yinlarida geografik loto, domino, chaynvordlarni magnitli doska yordamida hamma uchun ko'rinadigan tarzda yechish mumkin. Bu o'quvchilar uchun juda qiziqarli o'yin hisoblanadi.

Test savollari yordamida o'tkaziladigan o'yinlarda asosan turli shakl va mazmunga ega bo'lgan testlardan foydalaniladi.

Geografiya darslarida qo'llaniladigan o'yinlarni ikkita guruhga bo'linadi:

- “Tabiiy geografik” o‘yinlar;
- “Iqtisodiy-ijtimoiy geografik” o‘yinlar.

“Jahon iqtisodiy-ijtimoiy geografiyasi” fanining “Jahon aholisi” bobi mavzulari uchun ishlab chiqilgan o‘yinlarni quyidagicha misol keltirish mumkin.

“Geografik diktant” o‘yini. Ushbu o‘yinning asosiy mazmuni matn bilan ishlashdan iborat. O‘yinda matn beriladi va matn ichida tushirib qoldirilgan so‘zlar bo‘ladi. O‘quvchilar tushirib qoldirilgan matnlarni to‘ldirishlari kerak bo‘ladi (1-rasm). Dars mavzusi: “Jahon aholisining soni, o‘sishi va joylashuvi”.

Mavzu: “Jahon aholisining soni, o‘sishi va joylashuvi”

Jahon aholisining soni, 2018-yil ma’lumotlariga binoan, _____ kishidan ortiqdir. Sayyoramiz aholisi bu miqdoriy marraga yetganligining o‘ziga xos tarixi mavjud.

Uzoq davrlar davomida insoniyatning asosiy qismi _____, _____ va _____ qit’alarida istiqomat qilgan edi. Buyuk geografik kashfiyotlar ko‘p sonli aholining yangi topilgan yerlarga ko‘chib o‘tishiga sababchi bo‘ldi va uning natijasida _____ o‘rtasida aholi sonining qayta taqsimlanishi yuz berdi.

Jahon aholisining o‘rtacha zichligi 1 km² ga _____ kishidan ortiq bo‘lmoqda. _____ aholi zichligi darajasi eng yuqori bo‘lgan qit’a hisoblanib, uning sharqiy, _____ va janubi-sharqiy qismlarida aholi zichligi ayniqsa yuqoridir. Amerika, Avstraliya va _____ qit’alarining _____ tomonidan dastlab o‘zlashtirilgan qismlarida aholi zichligi nisbatan yuqori.

1-rasm. “Geografik diktant” o‘yini.

“Eng, Eng, Eng...” o‘yini. Mazkur o‘yin “Jahon aholisi” bobining “Amaliy mashg‘ulot” mavzusida qo‘llaniladi. Bu o‘yin o‘quvchilarga uy vazifasi sifatida beriladi. Bundan oldin o‘tilgan 4 ta mavzu asos qilib olinadi va Eng, Eng, Eng... ko‘rsatkichlariga ega bo‘lgan ma’lumotlar to‘planadi. Darslikda berilmagan ma’lumotlardan foydalanish ham maqsadga muvofiqdir (2-rasm).

- 1 • Eng ko'p aholiga ega davlat - Xitoy.
- 2 • Eng qadimgi ongli inson - Homo Sapiens
- 3 • Eng ko'p bolalar salmog'iga ega davlat - Niger

2-rasm. “Eng, Eng, Eng...” o‘yini.

“Filvord” o‘yini. Sinfdagi barcha o‘quvchilar uchun A4 formatdagi qog‘ozga “Filvord” krossvordi beriladi. Berilgan krossvorddagi vazifa “Jahon aholisining etnik va diniy tarkibi” mavzusi asosida tayyorlanadi (3-rasm).

R	U	M	I	L	L	I	S	L	O
Q	S	L	A	B	A	X	R	I	M
A	B	I	D	U	T	I	N	S	T
E	X	A	D	D	N	I	G	L	I
L	A	N	I	U	Z	M	Z	I	A
A	T	K	A	T	O	L	I	K	N

3-rasm. “Filvord” o‘yini.

Rus, Millat, Xristian, Budda, Islom, Ingliz, Katolik, Qabila, Elat, Induizm, Din.

O‘quvchilar bu filvordni kalit so‘zlar asosida xarflarga chizish orqali javoblarni yozadilar. Bu filvordni geografiyaning barcha darslari uchun amalda qo‘llasa bo‘ladi

Ta‘lim beruvchi ta‘lim berish jarayonida yoki sinfdan tashqari ishlarda o‘yinlardan foydalanishda yuqorida keltirilgan o‘yin turlarini to‘g‘ri tanlashga e‘tibor berishi zarur. To‘g‘ri tanlangan o‘yinlarning samarasi yuqori bo‘ladi.

Ta‘limiy o‘yinlar o‘zining sifatlari bilan o‘yin qatnashuvchilariga kuchli hissiy ta‘sir ko‘rsatadi. Ularni bilim olishga, ko‘proq narsani bilib olishga qiziqtiradi. O‘quvchilarning faolligini oshiradi, ularga o‘z imkoniyatlarini tekshirib ko‘rishga undaydi, intizomni va uz bilimni amalda qo‘llay olish malakasini shakllantirishga ijobiy ta‘sir ko‘rsatadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

6. Abdiyeva Z.A Geografiya fanida noan’anaviy dars uslublaridan foydalanish. – Navoiy, 2003. – 68 b.
7. Mo‘minov O. Geografiya ta‘limi metodikasi. – T.: O‘qituvchi, 1986. – B. 208
8. Qurboniyozov R. O‘zbekiston tabiiy geografiyasi. (qiziqarli mashq va masalalar). – T.: O‘qituvchi. 1997. – B. 89-157
9. Qurboniyozov R. Geografiya o‘qitish metodikasi. Geografiya ta‘limi uchun qo‘llanma. – Urganch. 2001. – B. 212 143